

УДК 81'373.7:7.041:81'27

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-933X/2026-XXVII-4>

ХАРАКТЕР ЛЮДИНИ У ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЯХ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)

Гремалюк Тетяна

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов

Одеська національна музична академія імені Н.В. Нежданової

ORCID ID: 0000-0002-6800-330X

Гернеза Тетяна

викладач іноземних мов (англійська, німецька)

Одеський державний музичний ліцей імені професора П. С. Столярського

ORCID ID: 0009-0001-2260-8194

У статті подається аналіз фразеологічних одиниць на позначення рис характеру людини на матеріалі німецької та англійської мов. Виділено позитивний, негативний і нейтральний компоненти фразеологічних одиниць. Мета дослідження полягає в структурно-семантичному аналізі фразеологічних одиниць, що позначають характер людини в німецькій та англійській мовах. Значення, в основі яких лежать засудження, схвалення або відсутність яскраво вираженого ставлення як констатація соціально усталеної оцінки будь-якого явища. Відповідно, фразеологічні одиниці, що позначають характер людини, були розділені на 3 основні групи в порівнюваних мовах – позитивної оцінки, негативної оцінки та нейтрального оціночного значення. Кількісний розподіл фразеологізмів за виявленими групами свідчить про наявність загальної закономірності, подібності між фразеологічними мікросистемами фразеологічних одиниць, що відображають характер людини в німецькій та англійській мовах. Аналіз фразеологічних одиниць, що позначають негативні риси характеру людини, свідчить про значну схожість фразеологічних одиниць англійської та німецької мов, причому часто обох сторін, як кількісної, так і якісної. Однак при порівнянні обсягу фразеології деяких підгруп виявляється певна нерівномірність.

*Фразеологічні одиниці нейтральної оцінки характеру людини можуть мати нейтральне значення, яке не залежить від навколишнього контексту, наприклад: *negative virtue* – «пасивна» чеснота (про людей, які не завдають зла, але й не бажають добра); *easy game* (преу, meat) – довірлива людина; за простотою душевною (сердечний) – хтось наївний, довірливий. Інші ж фразеологічні одиниці нейтральної оцінки, навпаки, залежать від контексту. Залежно від нього їх значення може набувати різних відтінків позитивної або негативної оцінки.*

Результати дослідження семантичних особливостей даних фразеологічних одиниць вказують на перевагу в них ізоморфних явищ над аломорфними, що може бути пояснено спільністю навколишнього світу, вибірковою відбивною здатністю мислення людини, схожістю поведінки людей в однакових умовах.

Ключові слова: *структурно-семантичний аналіз, фразеологічні одиниці, фразеологізми-антропономіанти, концепт, риси характеру, згорнутий мікротекст.*

Gremaliuk Tetiana

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at Foreign Languages
Odessa National Music Academy named after A.V. Nezhdanova

Herneza Tetiana

Teacher of Foreign Languages (English, German),
Odessa State Music Lyceum named after Professor P.S. Stolyarskyi

HUMAN CHARACTER IN PHRASEOLOGICAL UNITS (BASED ON GERMAN AND ENGLISH MATERIALS)

The article presents an analysis of phraseological units to denote human character traits based on German and English materials. Positive, negative and neutral components of phraseological units are highlighted. The purpose of the study is to conduct a structural and semantic analysis of phraseological units denoting human character in German and English. The meanings based on condemnation, approval or the absence of a clearly expressed attitude as a statement of a socially established assessment of any phenomenon. Accordingly, the FOs denoting the character of a person were divided into 3 main groups of PUs in the compared languages – positive assessment, negative assessment and neutral evaluative value. The quantitative distribution of phraseological units by the identified groups indicates the presence of a general pattern, similarities between the phraseological microsystems of PUs reflecting the character of a person in the German and English languages. The classification of PUs from the semantic aspect is considered in detail. The analysis of PUs denoting negative traits of a person's character indicates a significant similarity of PUs of the English and German languages, and often both sides, both quantitative and qualitative. However, when comparing the volume of phraseology of some subgroups, a certain unevenness is revealed.

PUs of a neutral assessment of a person's character can have a neutral meaning that does not depend on the surrounding context, for example: negative virtue - "passive" virtue (about people who do not cause harm, but do not wish good); easy game (prey, meat) - a gullible person; by simplicity of soul (heartfelt) – someone naive, gullible. Other PUs of a neutral assessment, on the contrary, depend on the context. Depending on it, their meaning can take on different shades of positive or negative assessment.

The results of the study of the semantic features of these phraseological units indicate the predominance of isomorphic phenomena over allomorphic ones, which can be explained by the commonality of the surrounding world, the selective reflective ability of human thinking, and the similarity of people's behavior in the same conditions.

Key words: structural-semantic analysis, phraseological units, phraseological units-anthropomian, concept, character traits, condensed microtext.

Вступ. На сьогоднішній день одну з ключових ролей у житті кожної людини відіграє характер. Він, поза всякими сумнівами, є однією з форм відображення, а головне пізнання дійсності. Ті почуття та емоції, які людина відчуває, перебуваючи в соціумі, знаходять своє пряме втілення в культурі та мові. Так, одним з основних елементів будь-якої мови можна вважати фразеологізми. Саме фразеологізми представляють унікальне національне багатство мови, той культурний код, який визначає самосвідомість цілих народів. Без знання цих самих стійких словосполучень просто неможливе спілкування з носіями мови на досить високому рівні, не кажучи вже про читання літератури зарубіжних авторів. **Об'єктом** роботи є фразеологізми німецької та англійської мови. **Предметом** дослідження є німецькі та англійські фразеологізми, що відображають характер людини.

Мета дослідження полягає в структурно-семантичному аналізі ФО, що позначають характер людини в німецькій та англійській мовах.

У процесі роботи над дослідженням ми використовували такі методи: метод суцільної вибірки, аналіз і узагальнення теоретичної літератури. Варто зазначити, що фразеологічні одиниці – складні лінгвістичні утворення, які містять в собі унікальний лінгвокультурологічний аспект, – є інструментом накопичення стереотипів і еталонів національної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Овсієнко Л.О. у своєму дослідженні розглядає особливості реалізації фразеологічних одиниць на позначення рис характеру людини у структурі німецькомовного художнього тексту, описує особливості значення фразеологічних одиниць у різних конструкціях. Було зроблено висновок, що на природу походження фразеологізмів на позначення людського характеру впливає безпосередньо соціальний, культурний та історичний контекст німецькомовного суспільства [7].

Гарбера І. у своїй статті зробила комплексне дослідження процесу вербалізації концепту за допомогою фразеологічних одиниць – згорнутих мікротекстів, що зберігають інформацію про українську національну культуру, а їх компоненти, семантика й образи несуть у собі коди культури. Зроблено висновок щодо того, як культурна семантика досліджених фразеологізмів доповнює кваліфікаційні параметри концепту людина. З'ясовано, що досліджені у лінгвокультурологічному аспекті фразеологічні одиниці з компонентом «серце» описують емоції та почуття людини та фізичний стан, також соматизм «серце» набуває переосмисленого, метафоричного значення. Крім того, з'ясовано, що у динамічній структурі мовного значення кожної фразеологічної одиниці втілюється і культурно-символьна семантика: серце – символ людських почуттів і переживань, лагідності й доброти вдачі, кінця фізичного існування тощо [2].

У дослідженні хочемо загострити увагу на такому лінгвістичному явищі як фразеологізми-антропомініанти. Дані ФО (фразеологічні одиниці) дають характеристику індивідуума за зовнішнім виглядом – за допомогою антропологічних і фізіологічних характеристик, що є зовнішніми ознаками людини. Слід враховувати, що людська натура сама по собі є досить складним і багатограним феноменом, і це говорить нам, що, безумовно, існують як негативні, так і позитивні емоції, які знаходять вираження в мовних зворотах. Фразеологічні новоутворення різних соціальних, економічних і політичних епох постійно поповнюють і без того значний фразеологічний фонд.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виділимо позитивний, негативний і нейтральний компоненти фразеологічного значення, в основі яких лежать засудження, схвалення або відсутність яскраво вираженого ставлення як констатація соціально усталеної оцінки будь-якого явища. Відповідно, ФО, що позначають характер людини, були розділені на 3 основні групи ФО в порівнюваних мовах – позитивної оцінки, негативної оцінки та нейтрального оціночного значення. Кількісний розподіл фразеологізмів за виявленими групами свідчить про наявність загальної закономірності, подібності між фразеологічними мікросистемами ФО, що відображають характер людини в німецькій та англійській мовах.

Тому для сучасних лінгвістів однією з найактуальніших проблем є зображення характеру людини за допомогою мови. В якості показників етнічних норм, правил соціального життя цілком варто розглядати кількість і характер ідіом, що відображають як негативну, так і позитивну оцінку людських якостей. Зважаючи на вищесказане, можна стверджувати, що для якісного, а головне природного освоєння мови необхідно вивчити фразеологічні одиниці, які є відображенням національних стереотипів поведінки. Безумовним є і той факт, що абсолютно кожна людина має величезний спектр особливостей власного характеру, які знаходять своє відображення в мовленні. Розглянемо державну мову країни, що

має свою унікальну мову. Взявши за приклад німецьку мову, насамперед, варто згадати про її єдиний національний характер, що насправді завдання не з легких, тому що всім відомо, що Німеччина поділена на федеральні землі, в яких є своя неповторна культура. У кожній землі присутні діалекти. Зважаючи на це, вже цілком можна стверджувати, що не можна розмірковувати про німецький характер, як про щось єдине. Однак, звернувшись до широко відомих фактів про німців, є можливість виділити основні особливості, які можуть бути притаманні абсолютно всім представникам німецького народу.

Для будь-якого лінгвіста, який вивчає тонкощі національної культури та менталітету, не є секретом, що німці мають звичку перебільшувати всі негативні моменти у своєму житті. Розглядаючи особливості німецького характеру, не можна не згадати про пунктуальність, прямолінійність і обережність. Також, без будь-яких сумнівів, німці дуже працьовиті та люблять порядок, не кажучи вже про охайність у фінансових питаннях. Під наведені вище характеристики цілком підійде будь-який середньостатистичний німець, проте для більш детального аналізу варто розглянути різноманітність німецького характеру. Почнемо з берлінців. Що характерно для жителів столиці Німеччини, так це дотепність, винахідливість і трохи зарозумілості. Розмірковуючи про баварців, відразу спадає на думку вислів «інакше він не був би баварцем», що має під собою підтекст, який натякає на найсильнішу похвалу. Про мекленбуржців кажуть, що вони не балакучі, стримані та трохи повільні. Звідси можна зробити висновок, що незважаючи на всі загальні особливості, які характеризують німців, у кожного представника своєї федеральної землі є свої унікальні риси характеру, що зумовлені їхньою історією та географією [6].

Повертаючись до питань фразеології, варто зазначити, що вона є відображенням особливостей характеру людей, тому, розмірковуючи про великий спектр людських емоцій, можна з таким же успіхом говорити і про велику кількість стійких виразів. Будь-якій унікальній рисі характеру ми даємо власну оцінку. Візьмемо, наприклад, фразеологізми, що використовуються для опису розумових здібностей людини. Згадуючи українське прислів'я «по одягу зустрічають, по розуму проводжають», ми знаходимо аналог і в німецькій мові: «Man empfängt den Mann nach dem Gewand und entlässt ihn nach dem Verstand». І в німецькій, і в українській мові виражена думка: внутрішня порожнеча іноді може ховатися за красивою зовнішністю. Фразеологічні одиниці, що описують розумові здібності людини як в українській, так і в німецькій мові, часто мають у своєму складі слово «голова» (джерело розуму). Так людину, яка вміє логічно і ясно мислити, німці називають – ein heller Kopf, що в перекладі на українську – світла голова. Часто до даного виразу німці додають слово haben – einen hellen Kopf haben, тим самим додаючи до змісту виразу ще й природну кмітливість, швидку здібність до розуміння. Тепер розглянемо ситуацію, прямо протилежну першому фразеологізму – людину дурну й недалекоглядну. У німецькій мові для такого випадку є вираз: «ein Brett vor dem Kopf haben». Даний фразеологізм має значення – дурна людина. Одночасно, переклад на українську мову може бути розглянутий по-різному і не завжди перекладений точно. Адже в більшості випадків, вираз має переклад: «мати дощечку перед головою», що натякає нам на впертого буйного бика, щоб засліпити якого, вішали дощечку на роги. Згадуючи українську мову, нам відразу спадає на думку вираз «у нього не всі вдома» [8]. Слід зазначити, що у німців також існують подібні еквіваленти: «nicht alle im Koffer haben», що в перекладі на українську: мати не всі речі в валізі. Чесність, добропорядність і правдивість є одними з найкращих якостей будь-якої особистості. Німецька мова має в своєму фонді чимало крилатих виразів, подібних до цих людських якостей. Наприклад, вираз «ein Mensch aus Eisen», що в перекладі на українську означає «людина залізної волі». Для опису чесною і непідкупною людиною існує фразеологізм «Es ist kein Falsch an jemandem». Також, до цього

списку можна додати ідіому «mit j-m kann man Pferde stehlen», яка має схожий зміст з українським виразом «на кого-небудь покластися, піти з кимось у розвідку» [5]. Однією з негативних якостей людини, безумовно, є боягузтво. Проаналізуємо німецькі звороти мови, які їх позначають. Візьмемо цікавий німецький фразеологізм «Hans Hasenfuß», що в перекладі на українську означає «боягуз». Потім, щоб підкреслити переляк або боязкість людини, нерідко використовують вираз «im Stich lassen». В українському трактуванні йому повністю відповідає вираз – «кинути у скрутну хвилину, залишити в біді». Фразеологізми, що мають протилежне значення боязкості та нерішучості, які говорять про безстрашність, сміливість і мужність людини, також знайшли своє місце в німецькій мові: «Seinen Mann stehen» – «виявляти мужність»; «Dem Mutigen hilft Gott» – «Де відвага, там і щастя. Сміливому Бог допомагає. Сміливість міста бере. На сміливого собака гавкає, а боягузливого рве»; «Frisch gewagt ist halb gewonnen» – «Хто не ризикує, той не виграє. Ризик – благородна справа. Хто більше ризикує, той рідше тужить» [4].

Ввівши розмову про таку емоцію як лють, вона знаходить своє втілення в такій характерній рисі людини як запальність. Майже третина фразеологічних одиниць несе в собі агресивний посил як приклад фразеологізмів, які виражають певну ворожість, можна навести наступні: «auf der Pike haben» – «тримати когось на прицілі»; «die Faust in der Tasche ballen» – «стискати кулаки в кишені»; «einen Bauch voller Bosheit haben» – «мати живіт, сповнений злості». Слід також згадати і про такі людські якості, які мають нейтральний відтінок, безумовно, якщо ними не зловживати. До таких якостей можна віднести, наприклад, перфекціонізм або мрійливість. Візьмемо вираз «Es mit etwas genau nehmen», який, як правило, застосовується при порівнянні з будь-яким точним предметом і асоціюється з людиною точною і розважливою. Однак, якщо така людина перетворюється на жадібну і грубу людину, тоді до неї більше підходить вираз «jeden Pfennig dreimal umdrehen», що в перекладі на українську «трястися над кожною копійкою». Також як приклад можна навести український вираз «витати в хмарах», який має німецький аналог «In höheren Regionen schweben».

Ми дійшли висновку, що фразеологізми збагачують лексику будь-якої мови. При правильному їх використанні вони сприяють певному пошквалюванню та прикрашенню мови. Німецька мова не є винятком. Вона має унікальний величезний спектр фразеологічних одиниць, що відображають світогляд, спосіб життя і риси характеру людини. Для оволодіння будь-якою іноземною мовою, будь то українська чи німецька, необхідно брати до уваги такий феномен, як фразеологічні одиниці, які є прямим відгуком національного духу [12].

Розглянемо докладніше класифікацію ФО з семантичного аспекту. Перші ФО, що виражають негативні риси темпераменту людини.

Лицемірство: *англ.* a double game; play a double game; show a false face; sail (fight) under (hang out) false colours; whited sepulcher; a wolf in sheep's clothing; two-faced; kiss of Judas; *нім.* Auf beiden Achseln tragen. Man kann nicht zugleich blasen und schlucken. Lachen und Weinen in einem Sacke haben. Warm und kalt aus einem Munde blasen. Bange Hunde bellen viel. Hunde, die viel bellen, beissen nicht. Hüte dich vor den Katzen, die vorne lecken und hinten kratzen .

Підлість: *англ.* a bad actor; swear black is white; paint smb black; yellow dog(streak); false heart; a snake in the grass; stab someone in the back; play dirty; low blow; bad apple / a rotten apple; *нім.* ein falscher Hund; jemanden hintergehen; ein falsches Spiel treiben; wer anderen eine Grube gräbt, fällt selbst hinein.

Високомірність, зверхність: *англ.* holier-than-thou; mount (be on, ride, get on) the night horse; proud as a peacock (Lucifer), high (proud) stomach; look down your nose at; high and mighty;

put on airs; with your nose in the air; *нім.* die Nase hoch tragen; sich für etwas Besseres halten; auf hohem Ross sitzen; den großen Hans spielen; je höher der Baum, je schwerer der Fall.

Жорстокість: *англ.* hard heart; cold as charity; cool as cucumber; stony heart; hard as a flint (a stone, the nethermill stone); hard as iron; to be cold-blooded; *нім.* über Leichen gehen; kein Pardon kennen; mit harter Hand regieren: ein Herz aus Stein haben.

Балакучість, хвастливість: *англ.* hot-air artist (merchant); big mouth; a loose (long) tongue; to have a loose (long) tongue; *нім.* eine Plaudertasche sein; große Töne spucken / große Reden schwingen; rede wenig, höre viel; eine große schnauze haben;

Жадібність: *англ.* greedy as a wolf; a god beg of a naked man as a miser; tight fist; close liver; cheap skate; *нім.* kriegt den Hals nicht voll; jeden Cent zweimal umdrehen; auf dem Geld sitzen (bleiben).

Зухвалість, безсоромність: *англ.* blush like a black (blue) dog; cool beggar (card, customer, fish, hand); dead to shame; a smart Alec; *нім.* frech wie Oskar; hat ein Schelmenbein im Knie; keine Antwort schuldig bleiben.

Хитрість: *англ.* artful as a art load of monkeys; old (sly) fox; a tame spaniel; an oily tongue; to be silver-tongued; tricky as a monkey; tricky Nicky; *нім.* schlau wie ein Fuchs; glatt wie ein Aal; Betrug ist selten klug; es wird nichts so heiss gegessen wie gekocht; Barthel weiss, wo er den Most holt; die Elster weiss wohl, wo sie überwintern soll.

Боягузтво: *англ.* cold feet; white liver; yellow dog (streak); get (have) cold feet; fly (mount, show) the white feather; (as) timid as a hare; to be rabbit(pigeon)-hearted; to be fainthearted; a yellow belly; *нім.* den Schwanz zwischen die Beine nehmen; die Hosen voll haben; ein Angsthase sein ; das Herz in die Hose rutscht.

Грубість, нестриманість: *англ.* gruff as a bear; hairy about (at, in) the heel (the fetlocks); surly beggar (dog); short temper; rough and tough; rough and tumble; common scold; wild and woolly; a hot head; *нім.* sich wie ein Elefant im Porzellanladen benehmen; auf den Putz hauen; jemand ist ein Hitzkopf; jemand platzt der Kragen.

Уїдливість: *англ.* evil tongues; sharp tongue; bitter tongue; a biting/caustic remark; to sting like a bee; a dig at someone; to be a real pain in the neck; *нім.* Senf dazugeben; ein Dorn im Auge; Gift und Galle spucken; jemandem einen Seitenhieb versetzen.

Лінь: *англ.* lazy dog; couch potato; lazybones; sloth; deadbeat; to beat around the bush; *нім.* Faul kriegt wenig ins Maul; voller Bauch studiert nicht gern; die Hände in den Schoß legen; auf der faulen Haut liegen; eine faule Haut sein; die Sonne nicht zur Arbeit scheinen lassen; keine Bäume ausreißen;

Байдужість: *англ.* to have a thick skin; with a shrug of the shoulders; turn a deaf ear; *нім.* sich die Achseln zucken; nicht mein Bier; keinen Finger krumm machen; in vollem Gleichmut;

Дріб'язковість: *англ.* penny-pincher; to penny-pinch; to hold a penny until it screams; *нім.* kleinlichkeit; Haare spalten; groschengrab; korinthenkacker; erbsenzähler.

Метушливість: *англ.* fussy as a hen with one chicken; run around like a headless chicken; *нім.* wie ein aufgescheuchtes Huhn; eile mit Weile; eillen macht oft heulen.

Скритність: *англ.* silent as the grave; dumb/mute as a fish; tight as a clam; behind the scenes; keep someone in the dark; my lips are sealed; *нім.* die Karten nicht aufdecken; hinter dem Berg halten; ein dichtes/verschlossenes Buch sein; etwas im Dunkeln lassen; stumm wie ein Fisch sein; etwas unter den Teppich kehren.

Впертість: *англ.* stubborn as a mule; hard-headed; like talking to a brick wall; *нім.* störrisch wie ein Esel /stur wie ein Esel; sich in den Kopf setzen; gegen den Strom schwimmen [11].

Аналіз ФО, що позначають негативні риси характеру людини, свідчить про значну схожість ФО англійської та німецької мов, причому часто обох сторін, як кількісної, так

і якісної. Однак при порівнянні обсягу фразеології деяких підгруп виявляється певна нерівномірність. Наприклад, перевага ФО англійської мови спостерігається щодо підгруп «боягузтво», «грубість», «жорстокість», «нахабство», «підлість», «зарозумілість». У німецькій мові величезна кількість ФО підгруп «сарказм», «балакучість», «підлесливність», «лицемірство» [1;11].

Другі ФО, що виражають позитивні риси темпераменту людини.

Найбільш численними є:

Мужність: англ. high blood; be free of one's flesh; die game; put on a bold front; make the best of a bad job; a strong man; stout heart; bold (brave) as a lion; make the best of a bad bargain (business); as bold as brass; red blood; нім. sein Herz in beide Hände nehmen; den Stier bei den Hörnern packen; ein Herz aus Eisen/stahl haben.

Стриманість, спокій: англ. a cool heart; mental ballast; put a good face on smth; in one's sober senses; sober as a judge; clear (hard) grit; hard as nails; level head; good man; нім. in der Ruhe liegt die Kraft; einen kühlen Kopf bewahren.

Щирість: англ. single heart (mind); as open as the day; plain dealer; make a clean breast of smth; to be an open look (open-hearted); нім. das Herz auf der Zunge tragen; mit offenen Karten spielen; reinen Wein einschenken; aus dem Nähkästchen plaudern.

Чесність: англ. play a straight bat; treat smb white; (as) straight as a die; as honest a man as ever broke bread (as ever lived by bread; as honest a man as ever trod on earth, shoe leather; honest, as honest as the skin between his brows); the clean thing; clean hands; straight goods; straight dealing fair play; kind (honest, simple) soul; clean liver; fair play; нім. Hand aufs Herz; Lügen haben kurze Beine; die Wahrheit ohne Umschweife sagen; Wahrheit will an den Tag; [3].

Надійність: англ. stout heart; a strong man; firm (steady) as a rock; a hard nut to crack; a tough nut; нім. sein Wort halten; fest im Sattel sitzen; etwas schwarz auf weiß haben; felsenfest;

Працьовитість: англ. a willing horse; (as) busy as a bee (busy as a beehive; as a beaver, as a hen with one chicken; busy as a cockroach on a hot stove; as a one-armed paperhanger); work double tides; work at high pressure; нім. die Ärmel hochkrempeln; fleißig wie eine Biene; keine ruhige Minute haben; vom Morgen bis zum Abend (arbeiten); schufteten wie ein Tier; keine ruhige Minute haben [10];

Життєрадісність: англ. merry as a cricket (grig; a marriage bell, as maids); playful as a kitten; light heart; free liver; cheerful (gay) as a lark; fresh as a daisy (a rose; as new paint; flowers in may); free and easy; see through rose-coloured glasses; нім. auf Wolke sieben schweben; vor Lebensfreude sprühen; die Welt durch die rosarote Brille sehen; das Leben genießen; Lachen ist die beste Medizin.

Доброта, сердечність: англ. a kind (honest, simple) soul; kind (soft, warm) heart; big heart; нім. ein gutes Herz; das Herz am rechten Fleck haben; mit offenem Herzen; die Güte in Person sein; aus lauter Güte; Herzengüte; j-m seinen Busen öffnen; das Herz auf dem rechten Fleck [1; 11].

Кількісне порівняння ФО, що позначають позитивні риси характеру людини німецької та англійської мов, виявило деякі закономірності та особливості фразеології. Підгрупи «щирість», «доброта», «надійність», «мужність», «працьовитість» представлені однаково багато. Цікавим є той факт, що в англійській мові набагато більше ФО підгруп «життєрадісність», «чесність» у німецькій мало ФО, що позначають «щедрість», «стриманість».

Треті ФО нейтральної оцінки характеру людини. ФО даної групи можуть мати нейтральне значення, яке не залежить від навколишнього контексту, наприклад: negative virtue – «пасивна» чеснота (про людей, які не завдають зла, але й не бажають добра);

easy game (prey, meat) – довірлива людина; за простотою душевною (сердечний) – хтось наївний, довірливий.

Інші ж ФО нейтральної оцінки, навпаки, залежать від контексту. Залежно від нього їх значення може набувати різних відтінків позитивної або негативної оцінки. Наприклад, a queer bird (card, cove, duck) – дивна людина, дивак; gentle (meek) as a lamb; as mild as a dove (lamb, as May, milk) – лагідний як ягня (овечка); zur Welt bringen (setzen) – народжувати; створювати; reißt ein großes (arges, gewaltiges) Loch im Beutel – дуже б'є по кишені, по гаманцю;

Висновки. Проведене дослідження свідчить про домінування ФО, що виражають негативні риси характеру людини, над ФО з позитивною або нейтральною оцінкою як в англійській, так і в українській та німецькій мовах. Цей факт можна пояснити більш гострою диференційованою емоційною та мовленнєво-мисленнєвою реакцією людей на негативні явища. Імовірно, це можна пов'язати з тим, що вирази, які найбільш запам'ятовуються, мають дещо іронічний характер, а отже оцінюють предмет негативно або з насмішкою, що в свою чергу прямо позначається на кількості фразеологічних одиниць з негативною конотацією. Якісний аналіз ФО, що позначають характер людини, також виявив спільні риси фразеології досліджуваних мов на семантичному рівні. Більшість фразеосемантичних підгруп представлені однаково багато. Такі підгрупи як «хитрість», «лицемірство», «мужність», «доброта», «щирість», «працьовитість» та інші містять еквіваленти та аналоги в розглянутих мовах. Можна припустити, що риси характеру людини, відображені у ФО даних підгруп, однаково засуджуються або захочуються як англійцями, так і німцями. Відмінності фразеології на семантичному рівні проявляються в основному в різному кількісному складі ряду фразеосемантичних підгруп, а також у виділенні обмеженого ряду нечисленних підгруп, характерних лише для однієї з порівнюваних мов. Такі риси характеру, як оптимізм, чесність, найбільш широко відображені у фразеології англійської мови. Для німців характерна працьовитість, але щедрість не притаманна жодній.

Результати дослідження семантичних особливостей даних фразеологічних одиниць вказують на перевагу в них ізоморфних явищ над аломорфними, що може бути пояснено спільністю навколишнього світу, вибірковою відбивною здатністю мислення людини, схожістю поведінки людей в однакових умовах.

Дослідження показує, що людина використовує позитивні метафоричні позначення значно рідше. Це пояснюється психологічною стороною людської особистості, тому що насамперед помічаються недоліки. Таким чином, можна говорити про те, що людина для метафоричного позначення рис характеру іншого об'єкта часто висловлює необ'єктивну думку і рідко вихваляє позитивні якості іншого, коли вона проявляє увагу, принциповість, прихильність, комунікабельність, миролюбність, лагідність, дбайливість, тактовність, коректність або протилежні риси. Наприклад: – шахрай, пройдисвіт – нім. Schlitzohr, n (хитра, спритна й нечесна у вчинках людина); Причепа – нім. Nörgelfritze, m (надмірно прискіплива людина; людина, яка до всього чіпляється; занадто настирлива, в'їдлива людина); підлабузник – нім. Jasager, m (той, хто виявляє лицемірство, лестощі щодо кого-небудь; лицемірна людина). Коли вона проявляє сумлінність, допитливість, ініціативність, рішучість, ретельність, точність, серйозність, ентузіазм, зацікавленість або протилежні риси. Наприклад: Бельбас – нім. Holzkopf, m (вайлуватий і ледарюватий хлопець, парубок; ледар, вайло); Ледар – нім. Faulenzer, m (людина, яка не любить працювати; ледачий); – Шибайголова – нім. Draufgänger, m (смілива, відчайдушна людина, яка нічого не боїться й ні перед чим не зупиняється; зірвіголова, бешкетник); до речей, коли вона проявляє при цьому бережливість, економність, акуратність, почуття смаку або протилежні риси. Наприклад:

Франт – нім. Geck, m (той, хто модно й вишукано одягається; чепурун); Сснара – нім. Erbsenzähler, m (надміру скупа, жадібна людина); - Нечупара – нім. Schmutzfinke, m (неохайна, нечепурна людина); до себе, коли вона проявляє егоїзм, впевненість у собі, самолюбство, почуття власної гідності чи протилежні риси. Наприклад: – Шишка – нім. Bonz, m (поважна, впливова особа; цяця, цабе); – Торгаш – нім. Krämer, m (Лицемірна, безпринципна людина, що торгує своєю честю, совістю, переконаннями, талантом); – Розумник – нім. Klugschnacker, m (пой, хто вважає себе розумнішим за інших der Splitterrichter ‘причеп’, das Lamm ‘добряк’, der Wohltäter ‘благодій’, der Bärenhäuter ‘лежебок’, der Tagedieb ‘валяка, der Bonz ‘цабе’, der Mochtegerm ‘вискочка’, der Großmaul ‘вихваляка’.

Література:

1. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник. 2005. URL: <https://archive.org/details/enukrfr>
2. **Гарбера** І. Концепт людина в українській літературній фразеології: соматичний код культури. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія*. Випуск 1 (43). С. 80–85 [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2020.1.\(43\).80-85](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2020.1.(43).80-85)
3. Етимологічний словник української мови: у 7 т. /гол. ред. О. С. Мельничук.Т. Київ : Наукова думка, 2006. 705 с.
4. Миронова О.П. Фразеологізми англійської мови як спосіб вираження емоційного стану особистості. Сучасні тенденції фонетичних досліджень. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. С. 130–134.
5. Мізін К. І. Німецько-український фразеологічний словник. (усталені порівняння). Вінниця : Нова книга, 2005. 304 с
6. Мізін К. І., Петров О. О. Зіставна лінгвокультурологія : методологічні проблеми та перспективні методики: монографія. Переяслав-Хмельницький; Вінниця; Кременчук : Вид-во ПП Щербатих О. В., 2018. 280 с. URL: https://www.researchgate.net/profile/Kostiantyn-Mizin-2/publication/363645485_Zistavna_lingvokulturologia_metodologicni_problemi_ta_perspektivni_metodiki_monografia/links/6327412e071ea12e364296ba/Zistavna-lingvokulturologia-metodologicni-problemi-ta-perspektivni-metodiki-monografia.pdf
7. Овсієнко Л.О. Фразеологізми на позначення рис характеру людини у німецькомовному художньому тексті. *Українські студії в європейському контексті*. №5. 2022. С. 104–110. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/id/eprint/5460>
8. Чаєнкова О.К. Фразеологічні одиниці із соматичним компонентом голова (на матеріалі української, турецької та англійської мов). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31(70), № 2(3). С. 141–146. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UJTNU_filol_2020_31\(70\)_2\(3\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UJTNU_filol_2020_31(70)_2(3)_26)
9. Online Etymology Dictionary. 2026. URL: <https://etymonline.com>.
10. Deutsch-ukrainisches phraseologisches Wörterbuch in zwei Bänden von W.I. Gawris und O.P. Prorotschenko. Київ, 1981, Band II – С. 355–377
11. Herzog A. u.a. Idiomatic Redewendungen von A-Z: Ein Übungsbuch für Anfänger und Fortgeschrittene. – Leipzig, Berlin, München: Langenscheidt – Verlag Enzyklopädie, 2002. 156 S.
12. Fleischer, W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen: Niemeyer, 1997. 214 S. Text: direkt.

References:

1. Barantsev, K.T. (2005). Anhlo-ukrainskyi frazeolohichnyi slovnyk [English–Ukrainian Dictionary of Idioms]. Retrieved from: <https://archive.org/details/enukrfr> [in Ukrainian].
2. Harbera, I. (2020). Kontsept liudyna v ukrainskii literaturnii frazeolohii: somatychnyi kod kultury [The Concept of the Human Being in Ukrainian Literary Phraseology: The Somatic Code of Culture]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seria : Filolohiia*. Vol. 1 (43). (pp. 80–85) DOI: <https://doi.org/10.24144/2663-6840>. [in Ukrainian].

3. Melnychuk, O.S. (2006). Etymologichnyi slovnyk ukrainskoi movy: u 7 t. [Etymological Dictionary of the Ukrainian Language: in 7 vols]. (Vol. 5). Kyiv: *Naukova dumka*. [in Ukrainian].
4. Myronova, O.P. (2021). Frazеологізми англійської мови як спосіб вираження емоційного стану особистості [English Phraseological Expressions as a Means of Expressing a Person's Emotional State]. *Suchasni tendentsii fonetychnykh doslidzhen*. (pp.130–134). Kyiv: *KPI im. Ihoria Sikorskoho, Vyd-vo "Politekhnik"* [in Ukrainian].
5. Mizin, K. I. (2005). Nimetsko-ukrainskyi frazeologichnyi slovnyk. (ustaleni porivniannia) [German–Ukrainian Dictionary of Idioms]. *Vynnytsia: Nova knyha* [in Ukrainian, in German].
6. Mizin, K. I., & Petrov, O. O. (2018). Zistavna lingvokulturologiia : metodologichni problemy ta perspektyvni metodyky: monohrafiia [Comparative Linguistic and Cultural Studies: Methodological]. *Pereiaslav-Khmelnitskyi; Vinnytsia; Kremenchuk : Vyd-vo PP Shcherbatykh O. V.* 280 p. Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/Kostiantyn-Mizin-2/publication/363645485_Zistavna_lingvokulturologia_metodologicni_problemi_ta_perspektivni_metodiki_monografia/links/6327412e071ea12e364296ba/Zistavna-lingvokulturologia-metodologicni-problemi-ta-perspektivni-metodiki-monografia.pdf [in Ukrainian].
7. Ovsiienko, L.O. (2022). Frazеологізми на позначення рис характеру людини у німецькомовному художньому тексті [Idioms denoting human character traits in German-language literary texts]. *Ukrainski studii v yevropeiskomu konteksti*. [Ukrainian Studies in a European Context]. №5, 104–110 DOI: <https://eprints.cdu.edu.ua/id/eprint/5460> [in Ukrainian].
8. Chaenkova O.K. (2020). Frazеологічні одиниці із соматичним компонентом голови (на матеріалі української, турецької та англійської мов). [Phraseological units with the somatic component 'head' (based on Ukrainian, Turkish and English languages)]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filologhiia. Sotsialni komunikatsii* Vol. 31(70), № 2(3). 141–146 [in Ukrainian].
9. Online Etymology Dictionary. (2026). Retrieved from: <https://www.etymonline.com>. [in English].
10. Gawris, W.I. & Prorotschenko, O.P. (1981). Deutsch-ukrainisches phraseologisches Wörterbuch in zwei Bänden. Band II. 355–377 [in German].
11. Herzog, A. u.a. (2022). Idiomatiche Redewendungen von A-Z: Ein Übungsbuch für Anfänger und Fortgeschrittene. – Leipzig, Berlin, München: Langenscheidt – Verlag Enzyklopädie [in German].
12. Fleischer, W. (1997). Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen: Niemeyer. Text: direkt.

Стаття поширюється
на умовах ліцензії відкритого доступу
(CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 18.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.05.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026